

DOMOVINA

Štev. 28.

V Ljubljani, 13. septembra 1918.

Leto I.

Staršem ob pričetku šolskega leta!

Leta minevajo, kakor blisk in vaši otroci prihajajo v dobo, ko jim treba odločiti poklic. Ali naj bo tudi v bodoče tako, kakor do zdaj. Ti, Janezek, imaš brihtno glavo, pojdeš v gimnazijo za gospoda, Miha, ti si bolj okoren, ostaneš doma, za kmeta boš že dober, in ti, Francek, si lenuh, pa pojdeš v trgovino ali h krojaču, bo ravno prav, ker se ti ne ljubi dosti delati. Nobenega posvetovanja s kakim izkušenim človekom, kaj šele, da bi se starši potrudili malo pogledati v otročjo dušo, če morda le nima otrok veselja za kaj drugega. Kakor sužnje na delo, brez premisleka, brez čustva so vsiljevali starši svoji krvi poklice, ki so jih tolikrat onesrečili za vse življenje. A predvsem: od vsake hiše takorekoč je moral po eden iti v gimnazijo, da bo nosil gosposko suknjo, da ne bo prisiljen opravljati smrdljivega kmečkega in umazanega obrtnega dela ter preziranega trgovskega posla. Blaznost, da ji ni primere!

Svetovna vojna nas je mnogo naučila in upam, da nas korenito ozdravi tudi v tem oziru! Kdo je danes večji revež, nego na stalno plačo navezani uradnik, bodisi v cesarski ali v drugi privatni službi? Kako dobro pa shaja količkal podjeten obrtnik, trgovec, kmet, mi ni treba govoriti in če po vojni zadnje imenovanim tudi ne pojde tako dobro, kakor zdaj, na boljšem bodo gotovo, nego uradnik, ki se je med vojno tako zadolžil, da se celo življenje ne bo mogel odkriti bremen. In tako, kakor uradnikom, gre tudi drugim visokoškolskim izobražencem, zlasti začetnikom n. pr. mladim odvetnikom, pa tudi kaplanom.

Vojna je trda šola, naučila pa je mnogo. Ujetniki, ki prihajajo iz Rusije, so razkrili samo nam dozda še neznan resnico, da so rokodelci, izobraženi poljedelci, izkušeni trgovci in sploh praktični poklici na pr. mehaniki, tehniki itd. povsod iskani, dobro sprejeti in plačani, da pa so izobraženci doktorji prava itd. morali biti veseli, če so mogli v pisarnah kaj zaslužiti.

In kar velja o Rusiji, velja za ves svet, zlasti po sklepu miru. Tačas bo silno dela, izurjenih moči bo pa vsled silovitih izgub primanjkovalo na vseh koncih in krajih še dolga leta in pridne strokovno izobražene moči bodo kar izbirale, kje jim najboljše kaže naseliti se.

Pazite tedaj starši, da ne zapravite sreče svojih otrok. Opazujte njih nagnenja, posvetujte se z učitelji in drugimi previdnimi ljudmi, in potem se šele odločite. Če ima otrok veselje za kmetijo, pustite ga delati poljska dela, v Jugoslaviji še precej dolgo ne bo manjkalo zemlje, če ima veselje za obrt, trgovino, dajte ga to učiti, obrt in trgovina imata sijajno bodočnost. In če so taki otroci, ki jih vesele ti poklici, nadarjeni, vas mora to le radostiti, kajti zabiti kmet, trgovec in obrtnik je večji revež nego zadnji hlapec v hribih. Nemčija se je radi tega tako razvila in obogatela, ker so se ravno najbistrejši posvetili trgovini in obrti.

In predvsem: ne siliti svojih hčera za učiteljice, kontoristice, strojepiske itd. Ali ste jih mame zato v bolečinah rodile, jih s težavo in stroški vzgojile, da bodo stradale in hrale v najlepših letih. Ali se res ne moremo navaditi misli, da nobeno delo ni sramotno. Ali se ne omoži pridna deklica, kuharica, hišna ložje, nego taka nesrečna gospodična, ki se je vsak bolj, češ, saj ne zna nobenega dela?

Izmed srednjih šol pozna naše ljudstvo skoro samo gimnazije. Nepraktična stvar, da je kaj. Študiraj osem let z maturo — kaj boš? Slabo plačan nižji uradnik. Predno postaneš profesor, sodnik, odvetnik, notar, imaš že lahko sive lase! In še potem mu ne gre dobro. Edino zdravniška in živnozdravniška stroka sta praktični, a koliko stane doštudiranje — in naposled, vsi ne morejo biti zdravniki!

Kratek računski vzgled. Predno postaneš sodnik, profesor, notar itd. moraš študirati najmanj 13 let in potem še dolgo, dolgo praktirati, na pr. odvetniški kandidat 7 let. To stane po predvojnih razmerah računano najmanj 10.000 kron. Obrtnik, trgovec, kmet si lahko že v 16. letih nekaj prihrani, z 20. letom je samostojen in če mu količkal dobro gre, si v najtrdnjeh letih od 20. do 35 leta prilepi vsaj 4 do 5000 kron. Razlika je torej 15.000 kron, nevpoštevaje obresti. In to je bilo pred vojsko že lepo premoženje, po vojski morda še bolj.

Naj se nikdo ne zanaša na Jugoslavijo kot uradniško državo. Najbogatejša država bodo po vojski v denarnih stiskah in si ne bodo mogle privoščiti itak razkošnega uradniškega sistema, tem manj mi. Pri nas bo moralo biti geslo: Čim manj pisarij — torej tudi manj uradnikov.

K srednjim šolam spadajo tudi učiteljska, realne gimnazije, realke, poljedelske ter trgovske akademije in drž. obrtne šole. Učiteljska so nad vse važni zavodi, a jih bo treba zboljšati, učiteljem pa plače potrojiti. Sedaj je zadnji pastir boljše plačan, nego vzgojitelj raz našega naroda, slovenske dece! Da se te razmere spremenijo na boljše, je gotovo, in če ima kak bister fant ali dekle veselje za ta težavni poklic, mu ga nikar ne ubijati, čeprav ta študij ni praktičen.

Mnogo boljše nego čiste (humanistične) gimnazije so realne gimnazije. Po dovršenih študijah lahko prestopi dijak brez ovir na tehniko in druge praktične visoke šole in inženirji so že močnejše sedanjosti, tem bolj bodočnosti.

Študij realke se je pri nas precej zanemarjal, daš je bilo v zadnjem času bolje. Abiturienti realke imajo prost vstop na vse praktične visoke šole in odprt jim je ves svet, dočim morajo na pr. pravniški ostati v ozkih mejah Avstrije. Če imajo otroci veselje do risanja, računstva, se posvetuj z učiteljem ali jih ne kaže dati v realko. Ne pozabimo, na Kranjskem in Primorskem imamo tudi realko v Idriji, ne samo v Ljubljani ozir. v Gorici. Realčni študij je tudi za leto krajši nego gimnazijski.

Trgovskih in poljedelskih akademij začasno še nimamo. Dokler jih ne dobimo, kaže najbolj poseči česko poljedelsko akademijo v Taboru, ki je izvrstna, in češke trg. akademije, ki jih je več, na pr. v Pragi, Plzni, Kolínu itd. Zanemarjati pa tudi ne kaže obiska ital. trg. akademije v

Trstu. Laščino bomo po vojski bolj potrebovali nego nemščino, že radi lesne trgovine.

Naša sramota je, da se tako malo brigamo za drž. obrtno šolo v Ljubljani. Je ravno tako srednja šola, kakor gimnazija, realka itd. in ima vse predpavice, ki so pridržane drugim srednjim šolam, enoletno prostovoljstvo itd. Ni ga z lepo učnega zavoda, ki bi bil tako praktičen, kakor je ta in že v mirnem času je 24 letni mehanik, elektrotehnik na pr. v tržaških ladjedelnicah bil mnogo bolje plačan nego 10 let starejši profesor ali sodnik. Tako v Avstriji, kaj pa stoprav na pr. v Ameriki? Odvadimo se že vendar sramotnega mnenja, da delo sramoti. In če bi to bilo res — da le reči! Kaj pomagajo bele roke in visoko do neč naslov, če pa stradaš poleg, da si ves črn.

Kdor nima sredstev, da bi poslal otroke v srednje šole, naj jih da vsaj v nižje poljedelske zavode (Grm, St. Jurij ob južni žel., Gorico itd.) in v meščanske šole. Vsi ti zavodi so koristni praktičnemu življenju, pripomorejo do boljše bodočnosti in povdignejo izobrazbo, ki je pri nas, žal, še jako majhna.

Ako Vam je torej starši pri srcu srečna bodočnost Vaših otrok, premislite dobro, kam ž njimi. Ne trgajte zlasti kmetje dece proč z rodne grude. Vojska je dokazala, da poljedelstvo živi lahko več ljudi, nego se je dozda mislilo in precej časa bo še ostalo tako. Sicer jih pa vzgajajte po njihovih željah in nagibih, pa vse s premislekom, ali ima izbrani poklic bodočnost t. j. ali bo v doglednem času lahko preživljal vašega otroka, in med več poklici, s katerim se to najlažje in najhitreje vpoštevaje nagnenja dece, doseže. In če se vidi, da je izbrani poklic napačen, spremenite ga, dokler je čas. Ni slabšega, nego biti nezadovoljen s svojim stanom. Izbra pravega poklica bo Vam v korist, v korist Vaših otrok in v korist cele Jugoslavije.

Kmetijsko knjigovodstvo.

Pri vseh grozotah in nevoljah svetovni vojski ne moremo odrekati dobrega vpliva na razvoj ljudstva. Naši vojniki pridejo v najrazličnejše dežele in si širijo obzorje. Žene, ki morajo same voditi gospodarstvo pod neugodnimi pogoji, so pridobile na samostojnosti, da se močje, ki prihajajo na dopust, ne morejo dovolj načuditi. Težke prehranjevalne razmere so rodile zmisel za pango gospodarskega življenja, katere potrebo so strokovnjaki prej brez uspeha povdarjali: za kmetijsko knjigovodstvo.

Ne iz ljubezni do kmeta, ampak iz skrbi za občo prehrano uvedlo se je uradno zapisovanje setve in vseh poljskih pridelkov. Čeravno to zapisovanje ni vravnano po zahtevah kmetijstva, vendar mu nehote služi. Kmet je začel natančneje računati s ploščino obdelane zemlje in z množino pridelka, kar je prvi pogoj umnega kmetijstva. Pri tem so se pokazale mnoge netočnosti v zemljiški knjigi, ki velja za podlago pri obdačenju in za nezmotljivo pričo pri posestnih sporih. Marsikateri posestnik je cela desetletja plačeval davek od njive, katero je že njegov oče prodal, a se v zemljiški knjigi ni prepisala na novega posestnika. Drugi je iz njive napravil travnik, a tega ni prijavil zemljknižnemu uradu ter je vsled tega dalje plačeval davek od njive, ki je večji nego od travnika. Vobče pa so redki posestniki, ki vedo točno povedati velikost svojega posestva, še manj pa poznajo velikost posameznih parcel. Zda, ko je treba napovedati, koliko hektarjev in arjev je posejal ječmeňa, rži ali pšenice itd., je začel kmet v duhu meriti svoje parcele. Pri tem se vdomačuje tudi nova mera hektar, ar in kvadratni meter namesto starega orala in kvadratnega sežnja.

Tudi merjenje pridelkov se modernizira. Prej so merili žito z mernikom, ki ima v raznih okrožjih različna imena in različno velikost. Zda, pa se mora rekvirirano zrnje odati po teži. Pri tem je kmet spoznal, važnost kakovosti žita. Videl je, da je mernik njegove pšenice tehtal manj nego mernik sosedove in kot računajoč kmetovalec zamenjal si je pri sosedu pšenico za seme ter tako izboljšal svoj pridelek. Seno in slamo je prej računal kmet na voze, kar je povsem nezanesljivo, zda, se je navadil na meterske stote.

Po vojni mora priti čas, ko bo vsaka občina imela svojo javno tehtnico, kjer bo vsak posestnik tehtal vsak voz sena, ki ga pelje

iz travnika. Vsak kmet bo imel tehtnico za zrnje, krompir in drug pridelek, vsaka gospodinja bo imela manjšo tehtnico (do 15 kg) za svoje gospodinjske potrebe. V napredujočih deželah je že dandanes tako.

Kakor ima trgovec ali obrtnik svoje računске knjige, tako jih mora imeti tudi kmetovalec. Tam si zabeleži, koliko semena poseje na tej ali oni njivi, koliko gnoja zapelje na njivo ali travnik, koliko stanejo delavci ter koliko pridelka dobi ob žetvi ali košnji. Iz teh zapiskov in različnih poskusov bo kmet spoznal, koliko in kakšnega gnoja (hlevskega ali umetnega) je potrebno — včasih se nevede preveč gnoji — iz računov bo se učil zboljšati kakovost in množino svojih pridelkov.

Če se je kmetom svetovalo knjigovodstvo, je bil navaden izgovor, da kmet nima časa za to zapisovanje. Isto so trdili nakdaj trgovci in obrtniki, a danes s pridom vodijo svoje knjige. In če morajo danes, ko je najboljše del kmetskih delavcev pri vojakihi, kmetje in kmetice pri vsem nujnem delu imeti čas za uradno popisovanje, ki ne služi njihovi koristi, tem bolj bodo v mirnih časih dobili potrebni čas za knjigovodstvo v svoj prospeh. Le dobre volje je treba!

Novosti v tehniki.

Električna vzpenjača v Kašmir na himalajskem pogorju. V od celega sveta skoro odrezani Kašmir bodo napravili električno vzpenjačo, 120 kilometrov dolgo, preko vseh ogromnih prepadov himalajskega pogorja. Dosedaj je bila tam izpeljana le cesta, ki pa ni zadoščala prevozu blaga. Prevoz je namreč trajal celih 14 dni, veljal za vsako tako blago skoro 100 kron in bil vrh vsega še z nešteti nevarnostmi v zvezi. Zda, bo pa trajala vožnja 16 ur.

Najvišji most na svetu je v Ameriki preko slanega jezera. Prej je morala železnica z veliko izgubo časa voziti okoli jezera. Most je okrajšal progo za 43 angleških milj in počiva na 88.356 stebrih. Cele gozdove so posekali za ta most. Če bi položili vsa debela, ki so jih porabili za most, v eno vrsto, bi nastala 534.986 angleških milj dolga črta. Most je stal 20 milijonov kron.

Cerkev iz papirja. V norveškem mestecu Bergenu imajo cerkev, ki je gotovo ena najbolj nenavadnih božjih hramov na svetu. Cerkev je namreč vsa iz papirja, kojemu je primešano negašeno apno, mleko in druge snovi, ki delajo poslopje nepremočljivo. Cerkev je tako velika, da gre vanjo 1000 ljudi. Zgradbo so zelo zadovoljni in tudi bodoči popravki ne bodo menda veliko stali.

Jeklena hiša. V Ameriki v New Yorku si je postavila neka trgovska tvrdka popolnoma železno poslopje, ki obstoji iz kleti in pritličja ter je 32 m dolgo in 10 m široko. Stavba je sestavljena iz 10 cm debelih jeklenih plošč in je popolnoma varna pred požarom, potresom in vlomom.

Iznajdba za gluhome. Zdravnik Dupont v Parizu je izumil stroj, ki bo s pomočjo elektrike omogočeval slišati.

Kako se dobiva arabski gumi? Dr. Walter Bussu popisuje, kako se dela v Južni Afriki arabski gumi. V tamošnjih gozdih so na akacijah naseljeni neke posebne vrste mravljinčci, ki navrtajo to drevje za svoje prebivališče. Vsled njihovega navrtavanja pa teče iz akacij sok, ki se strjuje in tvori čisti arabski gumi. Če prideš do teh dreves, beže mravljinčci preplašeni iz lukenj in se poskrijejo po zemlji.

80letnica iznajdbe fotografije. Drugo leto mine 80 let, kar sta Francoz Dagnerre in Anglež Talbot izumila fotografsko umetnost. Kar so že učenjaki o tej umetnosti prerokovali pred 80 leti, se je vse izpolnilo. Izskromnih začetkov se je fotografska umetnost razširila po celem svetu in povzdignila do občudovanja vredne dovršenosti. Postala je največjega pomena za znanost in za praktično življenje.

Vodne moči. Avstrija, zlasti naše alpske dežele, so bogate na vodnih močeh. Ceni se, da bi se dalo pri nas izrabiti okrog 5 milijonov konjskih sil. Tega ogromnega gospodarskega zaklada pa se dandanes še v jako pičli meri poslužujemo, ker izrabljamo kvečjemu 9 odstotkov od vseh vodnih moči. Glede bogastva vodnih moči nas prekaša Norveška s 75 milijoni, Švedska s 55 milijoni konjskih sil.

Kako globoko je človek prodril v zemljo. Najgloblježi rudnik na Kranjskem je idrijski, ki je globok 333 m, najgloblježi v Avstriji je češki rudokop v Příbramu, globok 1100 m. Najgloblježi na celim svetu se nahaja v Južni Afriki, ki je prišel v globočino 1524 m. Seveda je v tej globočini že taka vročina, da bi človek v njej sploh ne mogel živeti, če bi ne dovajali potom strojev svežega zraka.

Vprašanja in odgovori.

I. A., Celje.

I. Ali imajo pravico do vojaške podpore tudi svojci zapriženih rudarjev in drugih pod vojaško oblastjo stoječih delavcev?

Načeloma nimajo pravice do vojaške podpore le svojci vpoklicanih vojakov in črnovojniških delavcev, temveč tudi svojci delavcev, ki so bili vpoklicani po zakonu o vojnih dajatvah ali ki so bili prisiljeni ostati pri svojem delu ali so komandirani v obratih (tovarnah, rudnikih itd.), ki jih je prevzela vojaška uprava v svojo uporabo, ali ki morajo delati za vojaško upravo in so postavljeni pod vojaško vodstvo.

Ce pa delavec sedaj pod vojaško oblastjo ni na slabšem, kakor je bil prej, ker dela v istem kraju in ima enako plačo, kakor bi jo imel, če ne bi bil pod vojaško oblastjo, podporna komisija seveda njegovim svojcem ne bo priznala državne vojaške podpore.

Na vsak način imajo pa svojci pravico do podpore, če prejema sedaj zapriženi delavec nižjo plačo, kakor prej, tako da ne zadostuje za njega in za njegove svojce, in tudi v slučaju, da ima sicer enako visoko plačo, da pa mora delati sedaj pod vojaško oblastjo v kakem obratu zunaj svojega prejšnjega bivališča in ne more živeti s svojci več v skupnem gospodarstvu, kar je bilo seveda mnogo ceneje, tako da njegova plača ne zadostuje več za njegovo preživljanje in za ločeno posebno gospodarstvo njegovih svojcev.

II. Ali ima mati pravico do vojaške podpore po sinu, ki bo šele letos jeseni izpolnil 18. leto in je vstopil leta 1915. prostovoljno v mornarico, matere ni pa še nič podpiral?

Mati in drugi svojci, ki bi bili upravičeni napram vpoklicancu sodnijsko zahtevati, da jih vzdržuje (do alimentacije upravičeni svojci), imajo po novem zakonu z dne 27. julija 1917, št. 313 drž. zak., veljavnem od 1. avgusta 1917 nadalje, pravico do vojaške podpore tudi v slučaju, če jih vpoklicanec ni še nič podpiral, a le tedaj, če so za zaslugek nesposobni in nimajo toliko premoženja, da bi se lahko preživljali iz dohodkov tega premoženja in če bi bil vpoklicanec v stanu, da bi jih podpiral, če ne bi bil pri vojakih.

Ce služi sin pri mornarici svojo prezentno službo, ki traja tukaj 4 leta, ima mati po novem zakonu od 1. avgusta 1917 nadalje pravico do podpore. Če je pa sin vojak po poklicu, kakor so prostovoljno dalje služeči podčastniki ali aktivni častniki, pa svojci pod nobenim pogojem nimajo pravice do podpore.

S. L. M.

Ali res druge osebe ne smejo delati strankam proti majhni odškodnini prošnji in pritožbi v zadevi vojaške državne podpore, kar jim okrajna glavarstva in orožniki navadno prepovedujejo, dočim stranke same večinoma ne znajo takih prošnji sestavljati in jih uradniki marsikje naravnost napotujejo na druge inteligentnejše osebe, češ, naj jim te prošnje spišejo?

Marsikatera do podpore upravičena stranka v svoji nevednosti ali vsled drugih zaprek sploh ni vložila nobene prošnje ali ji je bila pa prošnja po krivici odbita. Ker stranka mnogokrat sploh ne zna pisati, ali pa vsaj ne sestavi potrebne prošnje ali pritožbe in niti misliti ni, da bi se pri svojih malih razmerah obrnila po pomoč k odvetniku, ki je v to poklican, bi trpela lahko po krivici občutno škodo, če ji ne bi kdo drugi spisal prošnje ali pritožbe. Če pri nekaterih glavarstvih takih prošnji sploh nočejo sprejemati, je to popolnoma nedopustno.

Zastonj piše lahko vsakdo s privoljenjem stranke prošnje in pritožbe. Dobro pa je, da stranka spis sama podpiše ali pred pričami podkriža.

Tudi če kdo sestavi stranki posamezno vlogo proti odškodnini, to ni nedopustno. Kaznivo

je le takozvano zakonito pisaštvo, če namreč kak nepoklicanec izvršuje spisovanje vlog na urade kot nekako obrt, in sicer bodisi da je dokazano, da dobiva za to kako plačilo, bodisi da se iz množine vlog ali iz drugih okoliščin upravičeno lahko sklepa na njegov samopašni namen.

Ce zakonit pisar sestavlja vloge na sodišča, ga sodišče lahko kaznuje po ukazu Justičnega ministrstva proti zakonitemu pisaštvu z dne 8. junija 1857, št. 114 drž. zak., z denarno kaznijo 20 do 400 kron ali z zapornom 24 ur do 6 tednov.

Glede kaznovanja zakonitih pisarjev, če sestavljajo vloge na druge urade, kakor sodišča, tako n. pr. na okrajna glavarstva, podporne komisije itd., pa dosedaj ni še nobenih posebnih predpisov. V praksi smatrajo upravna oblastva tako zakonito pisaštvo kot neke vrste nepoklicano posredovanje pri zasebnih poslih, za katero obrt je treba imeti sicer posebno oblastveno koncesijo, in kaznuje take zakonite pisarje po ministrskem ukazu z dne 30. septembra 1857, št. 198 drž. zak. z denarno kaznijo 2—200 K ali z zapornom 6 ur do 14 dni. Kazni po tem ukazu in v označeni višini nalagajo namreč lahko politična oblastva za vsa dejanja in opustitve, ki jih označujejo obstoječi zakoni ali pa ukazi, proglašeni od oblastev v njihovem določenju, sicer v splošnem za kaznive ali vsaj iz policijskih ali drugih javnih ozirav za protizakonite, ne da bi bilo pa v dotičnih predpisih tudi povedano, na koliko je krivca kaznovati.

Ob Soči.

Predavanje o vojnih kuhinjah. V Gorici je predaval dr. Pontoni o vojnih kuhinjah, kakršne so potrebne tudi na Goriškem. Po njegovi sodbi treba odpreti kuhinje za otroke, za manj premožne in za one, ki nimajo družine, s primernimi troški. Za ustanovitev vojne kuhinje v Gorici se je ustanovil ožji odbor gospodov: dvorna svetnik Schullern, conte Dandini, baron Baum in dr. Pontoni.

Šole se otvorijo, kakor se naznaja uradno, v mestu Gorici, kakor na deželi sredi oktobra. Seveda bo treba premagati še mnogo ovire. Za srednje šole se otvorijo konvikti.

Kruh v Gorici se prodaja v pekarni Grilovi na Stolnem trgu, pri Fajtu na Korzu, pri Valentinčiču v Raštelu in pri Bratušu v Šolski ulici.

Skrb, kaj bo po zimi, raste od dne do dne. Poletje so ljudje že prebili, ali kaj bo po zimi zlasti v gorskem svetu in kadar burja zapiha po Krasu in seže do Solkana. Prav nujno je potreba pospešiti popravilo hiš in napravo bivališč, v dveh mesecih se da še mnogo zgraditi. Aprovizacija je, kakor zadostno znano, jako slaba. Bog varuj, ako nas prikrajšajo kaj še pri letošnjem pridelku! Potem bi ljudje na zimo zbog lakote in mraza kar cepali po tleh. Potrebujemo bivališč za zimo in boljše aprovizacije. Na to stran, gospoda pri obnovi in naši zastopniki, obračajte vso svojo skrb. Zimo moramo kolikor mogoče znošno preživeti. To se bo v kmetiji drugo leto dobro poplačalo.

C. kr. slovenska državna gimnazija v Gorici se otvori meseca oktobra. Prijaviti je treba učence v tekočem mesecu. Zavod bo imel vseh osem razredov in bo nastanjen v Velikem semenišču. Zagotovljen je Dijaški konvikt za slov. gimnazijce in učiteljske iz državnih sredstev.

Trtnico za obnovo opustošenih vinogradov namerava napraviti vlada. Želi se, da bi stala ta trtnica v Vipavski dolini in bi se ne napravila kje v strani, kjer bi ne mogla dajati potrebne koristi.

Odvetniki se vračajo. Z dohodom dr. Medveščeka in dr. Novaka bo v Gorici šest slovenskih odvetnikov. Par italijanskih je tudi že tam.

Naše učiteljstvo je škandalozno slabo plačano. Dela pa ima ogromno in čaka ga še ogromnejše delo. Saj se ne omejujejo naši učitelji samo na delo v šolski sobi, saj imajo polne roke dela tudi izven šole. Pomoč učiteljstvu je nujno potrebna, zato naj se zganejo poklicani faktorji in uslišijo glas trpečega učiteljstva, kar bo le v prid šoli, ljudstvu in obnovi naše pokrajine. Ako so razni tuji »obnovljevalci« dežele sijajno plačani, zakaj bi se ne plačalo tudi domačega koristnega obnovljevalca dežele, ki vrši važno podrobno delo poleg svojega poklicnega.

O obnovi naše pokrajine so zopet enkrat govorili na Dunaju visoki gospodje. Obľubljajo tudi nove ogleda pri nas in nove ukrepe. Radovedni smo res, kaj bodo ukrenili, da bi kaj izdalo in pospešilo obnovevanje Goriško - Gradiščanske.

Naš kmet je priden. Njegova pridnost se je izborno izkazala v letošnjem kmetovanju ob najtežavnejših razmerah. Pridelka seveda ni toliko, da bi kaj zalegel, ker se je začelo kmetovanje mnogo prepozno, ali kar je bilo mogoče, se je storilo. Upamo, da bo prihodnje leto boljše, ako bo mogel kmet delati tudi po zimi. Vlada ni storila svoje dolžnosti niti v najmanjši meri. Ali jo stori za prihodnje kmetovanje?

Ni se še našel modrijan, ki bi bil trdil, da je ta ali oni narod iz ljubezni ali iz spoštovanja do drugega naroda dolžan, vdati se smrti.

Frant. Palacký.

Politični pregled.

Avstro - Ogrska. Dunaj je bil priča ta teden nebroj pogajanj in zborovanj med Nemčijo in Avstro - Ogrsko glede Poljakov, med avstrijskimi slovanskimi strankami in med ministrskim predsednikom Hussarekom. Veliko se je tudi razpravljalo o miru — Čehi in Jugoslavlani so se odločili, da ostanejo proti vladi v opoziciji; baje bodo tudi Ukrajinci šli isto pot. — Hussarek je obljubil dr. Korošču, da se bo vlada pobrigala za slovenske srednje šole v Trstu. — Dunajski listi se ogrevajo, da bi Nemčija prevzela enotno vodstvo vojske. — Nemški poslanci so zahtevali od vlade odredb proti škofu Jegliču. Sploh uprižarja vse nemško časopisje veliko gonjo proti njemu in ga dosledno nazivlje »veleizdajalca«. »Marburger Zeitung« piše, da je škof v neposredni zvezi s sovražnimi državami. — Papežev zastopnik na dunajskem dvoru je rekel tržaškemu škofu dr. Karlinu zaradi gonje proti našemu škofu: »Bodite s škofom in vse bo dobro.« — V Pragi je zborovala dne 3. septembra češka duhovščina in se izjavila, da smatra edinole Češki svaz kot upravičeno zastopstvo celega češkega naroda. — Ob priliki banske krize na Hrvaškem, ko so hoteli Madžari odstraniti dosedanega bana Mihalovića, je bil ta na Dunaju pri cesarju. Ker ni prej obvestil o tem ogrske vlade, so se Ogrsi silno razburjali. — Ljubljanske Nemce tarejo velike skrbi, kaj bo z njimi, če se ustanovi Jugoslavija. Baje hočejo kar zapustiti Ljubljano. — Okrajni šolski svet v Blatni na Češkem je prepovedal pevanje pesmi »Hej Slovani« v šolah. — Holandski časnik Smits je izdal obširno knjigo o Jugoslavlanih. Tudi na Danskem se pojavljajo dopisi o nas. — Baron Spitzmüller je postal skupni finančni minister. — Ta teden je imel naš Narodni svet v Ljubljani važne seje. — Vlada je razpustila slovenski občinski odbor v Tolstem vrhu na Koroškem.

Nemčija. Berlinski vojaški poveljnik je odredil, da bodo vsi razširjevalci temnoglednih novic občutno kaznovani. — Kakor piše neki angleški list, so izgubile osrednje države »zaradi svoje okrutnosti in neodkritosti« mnogo naklonjenosti v Vatikanu — Nemci ne bodo izvedli še enake in splošne volilne pravice, ker je treba najprej rešiti največjo nalogo: ohraniti krono in dinastijo. — Nemški prestolonaslednik Viljem je v nekem razgovoru rekel, da ni Nemčija nikdar mislila na to, da zdrobi svoje nasprotnike, saj je vendar dovolj prostora na svetu za vse narode. — Feldmaršal Hindenburg je izdal na nemški narod oklic, kjer svari predvsem pred letaki, ki jih mečejo sovražna letala.

Amerika. Vlada Zedinjenih držav ameriških je priznala Čeho - Slovake kot zaveznike v boju proti Nemčiji.

Italija. Vojaštvo so baje zelo razburile vesti, da bo pregledana londonska pogodba, po kateri naj bi Trst kar sam po sebi pripadel Italiji. — V Bolonji so zborovali socialni demokratje in zahtevali od vlade, da ne opusti nobene mirovne prilike.

Rusija. V Moskvi so odkrili veliko protiboljševiško zaroto, ki so jo vodili francoski in angleški diplomati. — Boljševiška vlada je pričela s strašnimi grozodejstvi. Ker je bil zadnjič ubit Urickij, je sovjetska vlada ukazala umoriti 512 takozvanih protirevolucionarjev. — Zastopniki in pripadniki entente so se pričeli izseljevati iz Rusije. — Ukrajinski hetman je obiskal nemškega cesarja Viljema.

Anglija. Angleška vlada bo napovedala vojno ruski sovjetski vladi, če ji ta ne da zadoščenja za umor angleškega kapitana.

Francija. Kakor poročajo, vstajajo vedno znova razne osebnosti in organizacije k delu za mir.

Poljska. Dosedanje poljsko ministrstvo je odstopilo, ker so se pojavili med ministri ostri spori zaradi poljske politike napram centralnim državam.

Španija. Nemško - španski spor je menda dozor. Španija stoji danes pred odločitvijo, ali ostane še nevtralna, ali pa prične vojno z Nemčijo.

Kitajsko. Za predsednika kitajske republike je bil izvoljen Chain - Che - Chang (Cain - Ce - Cang).

Rumunija. Vlada namerava pomilostiti vse politične zločince iz časa vojne.

Bolgarija. Bolgarski socialni demokrati so se izrekli za samoodločbo narodov, zavračajo vsake zavojevalne težnje vlade, vendar pa zahtevajo brambo domovine, dokler stoji sovražnik na njenem pragu.

Politične vesti.

— Zanimiva izjava dr. Korošca. Načelnik Jugoslovanskega kluba dr. Korošec se je pravkar vrnil z Dunaja, kjer je bil v avdijenci pri ministrskem predsedniku Hussareku. Vrnivši se v Ljubljano je sprejel zastopnike narodnih dnevnikov, da jim razloži svoje naziranje o političnem položaju. O kakih zaupnih pogajanjih glede ustavne reforme mu ni nič znanega, zlasti ne, da bi se takšnih razgovorov udeleževal kot Jugoslovani. Dokler nam kaže vlada svoje sovražstvo, ne more biti niti govora o tem, da bi sedli z njo za mizo in se pogajali. Če bi preganjanja ponehala in bi nas vlada povabila na pogajanja, bi postopali sporazumno s Čehi in Poljaki. Dvomljivo pa je, če vlada sploh more resno misliti na pogajanja, ker zato niso merodajne nemške in madžarske stranke. Poravnava z Nemci in Madžari je mogoča, kakor hitro ta dva naroda prideta tako daleč, da priznata vsem narodom in tudi nam Jugoslovonom pravilo samoodločbe. Dr. Korošec je končno zatrjeval, da se ves naš narod in narodno zastopstvo dobro zavedata, da je treba samo vztrajati in brez ozira na grožnje in prazne obljube ostati na začetni poti, po kateri slej ali prej pridemo do končnega cilja.

— Svetovni škandal. Pretekli teden so se zbrali v Ljubljani kranjski učitelji, da potujejo na javnem shodu o zapostavljanju svojega stanu ter obrazložijo narodu kako strašna krivica se jim godi, da se jih pustivši v plač stradati in umirati od gladi. Zborovanje je bilo sklicano v ljubljanski Mestni dom, kamor je prišlo več sto učiteljev iz Kranjske, a tudi nekaj tovarištev iz Stajarske in Primorske. Shod so posetili tudi državni poslanci Gostinčar, dr. Pogačnik, deželni odbornik dr. Triller ter deželna poslanca Gangl in Ribnikar. Na veliko začudenje je c. kr. vlada shod zadnji trenutek prepovedala. Delavci in veleindustrijalci se smejo danes povsod sesti in si povedati, kaj jim teži, naše učiteljstvo pa ni našlo v očeh vlade toliko milosti, da bi jim dovolila ta važen razgovor. Vendar se je izreklo na zborovanju vsaj par besed in najkrepkejša je bila ona, ki je označila stradanje našega učiteljstva za svetovni škandal. Stan, ki mu je izročena mladina naroda, ki je prvi vrtnar otroških src, ta stan mora danes lačen segati v skrajnost, ako hoče sploh na kaj boljšega upati. Je nekaj žalostnega v tem, nekaj tiste, vedno in vedno se vračajoče zavesti nesvobode. Učiteljstvo je šlo po razpuščenem shodu po ulicah ter klicalo: »Živela svoboda!«, »Živela Jugoslavija!«. Vedelo je, da je tujec kriv njegove obupne borbe za vsakdanji kruh, da je tujčeva pest tisto breme, ki jim tišči usta. Če kdo, bo znal učitelj učiti otroka o svojem in svojega naroda trpljenju.

— Za nove davke. V torek se je sešel finančni odsek državnega zbora, da pretrse vladne predloge glede uvedbe novih in zvišanja starih davkov. Ministrski predsednik Hussarek je izvajal, da hoče vlada predvsem pokriti tekoči primanjkljaj v državnem gospodarstvu, ki znaša na leto skoro 2 milijardi kron. Ureditev splošnega gospodarstva bo pa mogoča šele po vojni. Češki poslanec Funk je v imenu Čehov in Jugoslovancev predlagal, da naj prekine odsek seje, dokler ne zavzame stališča do davčnih predlog zbornica sama. Zanimivo je bilo slišati, da je proti vladnim predlogom nastopil tudi nemški poslanec Teufel, ki je ob drugih takih prilikah zahteval za slovanske poslance vislice. Odsek je prvi dan sprejel zakonski načrt za davek na šampanjec. Zanj so glasovali tudi socialni demokrati. Z drugimi davki pa ne bo šlo tako gladko. Že sedaj se

kaže, da bo vlada vsak dan v večjih škripcih, ker ne bo lahko dobiti v odseku in zbornici večine za velikansko obremenitev ljudstva. Pomisliti je tudi treba, da kdor dovoli vladi dove davke, podpira ves vladni sistem, ki je v Avstriji tako krivičen in žalosten, da bolj biti ne more. Čehi in Jugoslovani bodo neizprosni. Bili bi tudi nespametni, da bi si pomagali plesti bič, s katerim bi nas potem nemška birokracija še bolj neusmiljeno udrihala. Čisto pravilno je stališče: Nič jim ne verujete! Nič jim ne dajte!

— Grof Burian na židovski slavnosti. Z Dunaja poročajo, da se je udeležil neke slavnosti židovskih časnikarjev tudi avstro-ogrski zunanji minister grof Burian. Pri tej priliki je zopet izrazil željo po miru in predlagal, da naj vojujoče se države sedejo k »informativnem razgovoru brez posredovanja«. Nemško časopisje piše sedaj veliko o tem oštarijskem govoru, ne pripisuje mu pa prav nobenega pomena za doseg miru. Tudi po našem mnenju ni misliti na mir, dokler prezirajo avstro - ogrski ministri voljo ljudstva in se izogibajo poslancem in delegacijam. Predno vabi Burian na razgovor druge, bi storil prav, da bi se direktno razgovarjal z zastopniki narodov. Sicer pa nismo še slišali, da bi se reševalo ali rešilo vprašanje miru po veselicah. Na tem prav nič ne izpremeni, če tudi poseti grof Burian židovsko slavnost.

— Madžarska učenost. Morda skrbi naša jugoslovanska ideja Ogrce še bolj, kakor pa Nemce. Že nedavno so pisali, da bi se v slučaju stvorjena jugoslovanske države Nemci kar prosto priklopili ostalim Nemcem in potem bi morali Ogrci sami paziti, kako bodo živeli, od vseh strani obdani od Slovanov. Seveda so to le pretirane madžarske vesti, ki je v njih le nekaj jedra. Madžari namreč do danes še niso uvideli, da smo slovanski narodi vsaj tako visoko stoječi, kakor so oni. Oni gledajo na Jugoslovane kot sebi podložne, kot svoj plen in zato niso še pomislili, kaj se pravi pravzaprav narodna pravica. Boje se, da bi ne dobili plena, namesto, da bi pomislili, kako naj žive z nami. In v tej svoji sleposti se upirajo jugoslovanski državi z vso silo. Tako piše »Pester Lloyd«: Jugoslovanska enota je sploh bajka, s katero vodijo nekateri pustolovci in sanjači zaveznike za nas. Za tem umetno vzgojenim videzom enote stoji resnica, da so Srbi, Hrvati in Slovenci po jeziku, zgodovini, veri in kulturni višini popolnoma ločeni. Vse skupaj kot enoten jugoslovanski narod proglasiti, je sploh nezmisel. Poleg tega, da se človek čudi, kakor more tako »kulturent« narod, kakor so Madžari, kaj takega napisati, se vendar opazi nekaj glavnega, kar so ti ljubi naši sosedje prezrli v svoji mogočnosti. In to je, da mi ne bomo šli njih vpraševati, če se smemo proglasiti za narod in zahtevati za ta narod samostojnost, nego, da sami, čisto iz svoje volje, to hočemo. In pred tem hotenjem bo omagala tudi madžarska domišljija.

— Le demokratični mir je mogoč. Ni nobenega dvoma več, da se mir ob koncu svetovne vojne ne bo sklepal tako kot se je kdaj sklepal mir prejšnjih vojn. Preživeli so se nazori starih diplomatov, ki so mislili, da bodo vojujoči še končno sedli k mizi in med seboj barantali za zemljo, ljudi in meje držav. Danes je splošno predrlo prepričanje, da je mir mogoč le, če se ustvari na pravi demokratični podlagi. Po vojni mora biti svet, kakor prerojen. Ustvariti treba jamstvo, da bodo v bodoče vojne nemogoče. Militarizem bo treba odpraviti in na mesto moči in sile postaviti pravico, ki naj razsodja med narodi in državami. Zato je razoroženje in mednarodno razsodišče predpogoj za ustvaritev zveze narodov. Z vojaščno mora pasti tudi ostanek starega barbarizma in divjaštva, ki se kaže v tem, da narodi niso svobodni. Čisto prav piše »Arbeiter Zeitung«, ki pravi: »Narodi morajo postati sami gospodje svoje usode, prosti tuje nadvlade, pa naj je ta v rokah vladarjev tuje narodnosti ali pa v rokah predprave posameznih razredov.«

— Vsi eno samo voljo! Marsikaj smo videli pri Nemcih, kar je drugim narodom neznano in tako tudi slavno državno organizacijo, kjer znajo vsi ljudje govoriti samo tisto, kar se jim reče in kjer zna vsak le eno misel — tisto kar je čul od zgoraj. Da nemški narod se je izkazal tako enotranskega, da je upravičen dvom v njegove velike sposobnosti za razvoj človeštva. Vendar se moremo od njih nečesa naučiti: Ne sicer enotnosti v mislih, ker manjka lastnih, pač pa enotnosti v zahtevah. V tem oziru moramo imeti vsi eno samo voljo, če hočemo biti kdaj svobodni. Tako bo zrasla moč. Velik korak smo napravili v svojem razvoju z ustanovitvijo Narodnega sveta. Vendar so v naših vrstah še vrzeli. Strniti se je treba, organizirati, kajti nihče ne ve, kaj bo še tirjal čas od nas. Če bomo enotni, bo naša pot lahka. Zato ne zadostuje le enotnost na zunaj, nego je treba tudi organizacije v srcih, v zavesti posameznika. Majhen narod smo in vsak otrok mora pri nas vedeti, zakaj trpi njegov narod. Tako vzgojen bo naš rod krepak in zrel, nastopala bo ena sama volja v silnem boju za svobodo.

Gospodarstvo.

Semenj za žrebec in premiranje noriških žrebcev in žrebet v Trgu na Koroškem se vrši 15. in 16. septembra t. l. Žrebčki, ki so bili v vigredi 1918 predlagani za podporo, se morajo prignati pred komisijo v Trg 15. septembra ob 9. uri dopoldne. Seboj je vzeti skočni list od kobile in živinski potni list od pripeljanega žrebca.

Veljava papirnatega denarja. V »Slov. Narod« piše dr. Robert Kermavner o zgodovini papirnatega denarja nekako v tem smislu kot je pisala v tem vprašanju »Domovina« v prvih številkah letošnjega letnika. Govoreč o posledicah vedno naraščajočega papirnatega denarja med sedanjo vojno poroča: »Ako bi bila zgodovina učiteljica, stali bi na robu konkurza, kakor leta 1811. Temu pa skušajo zopet drugi nasprotovati s trditvijo, da je ljudstvo v državi danes dolžnik in upnik v eni osebi. Tako si stojita nasproti dolg in terjatev istega ljudstva. Ali naj se to izenači? Toda to bi bil že itak konkurz! Ali more država za toliko povzdigniti svoje dohodke? Potem ubije vsa gospodarstva in si izpodreže sama obtanek.« Pisatelj meni, da bi bila — z ozirom na to, da je izdanih 25.000 milijonov kron papirnatega denarja, a je kritja samo za 300 milijonov kron — papirna krona vredna le 1/80 krone ali 125 vinarjev, za 100 kron bi dobil le 1 K 25 v.

Koliko sladkorja se je letos pridelalo. Z ozirom na lepo vreme je bila sladkorna žetev zelo bogata. Tako je Amerika pridelala 5.718.000 ton, Azija 5.693.000 ton, Amerika 539.000 ton in Evropa 6000 ton. Povsod je število močno poskočilo, v Aziji za celih 700.000 ton. Obratno se je pa žetev sladkorne pese, ki rase skoro samo v Evropi, slabo obnesla. Vse države so je pridelale poprečno manj, kakor prejšnja leta. Avstrija in Nemčija pa za 590.000 ton. Opaža se, da pridobivanje sladkorja iz sladkorne pese znatno peša tekom vojne, posebno v onih državah, ki neposredno trpe od nje.

Oljarstvo v Dalmaciji. »Hrv. Lloyd« priobčuje članek o oljarstvu v Dalmaciji in toži, da noben gospodar umno ne vzgaja prave oljke, temveč prepušča to koristno steblo samo sebi, da se razvija po volji. Avstrijska vlada je v naših krajih zanemarjala tudi to važno gospodarsko panogo. Ako bi se hotelo v našem Primorju dvigniti oljarstvo ter izboljšati kakovosti pridelanega olja, kakor to delajo na Grškem, v Italiji in na Francoskem, bi bilo predvsem treba ustanoviti v večjih krajih oljarske šole.

Dober ribolov v Dalmaciji. Letos so imeli v Dalmaciji precej dober ribolov. Računa se, da so polovili in nasolili rib okoli 3000 meterskih stotov, kar visoko presega domačo potrebo. Od nalovljene in nasoljene

množine rib bi se moglo izvoziti najmanj 80% t. j. celih 24 vagonov. Danes se plačujejo v Dalmaciji slane sardele po 380 K kvintal in po 540 K večje ribe. Dalmatinski trgovci zahtevajo od vlade, da se dovoli svobodna trgovina s stanimi ribami, češ, da so ribe danes za dalmatinsko ljudstvo le po trata (luksus), ki jo je mogoče uživati le s kruhom in vinom. Siromakom pa ne dajo kruha, a vino je predrago.

Veliko gospodarsko podjetje naših občin. V Sinju so ustanovili »Industrijsko društvo Cetina, zadruga z omejeno zavezo«, čegar namen je izkoriščati vodne sile na Cetini ter zgraditi ob njej električne centrale. Zadruga bo dajala električno luč za več občin in morda tudi za Split, razventega bo uvedla električni obrat v mestne industrije, s pomočjo elektrike se bo pridobival mramor, sadra in boksit. Električen tok se bo uporabljal tudi za pospeševanje poljedelstva. Poleg privatnega kapitala se udeležujejo podjetja v veliki meri tudi občine, ki so dale na razpolago veliko občinskega sveta in čez 200.000 K denarja.

Vojni dogodki.

Italijansko bojišče. Zadnji teden kaže italijansko bojevanje večjo silo, iz katere se da sklepati, da mislijo Italijani na večje napade, morda na obsežnejšo jesensko ofenzivo. Z večjimi boji pričenjajo na gorski fronti, odkoder hočejo najbrže potem poseči po fronti ob Piavi, katero žele prodreti in spraviti Benečijo zopet pod italijansko oblast. Sinočno poročilo pravi, da so Italijani dvakrat poskusili poizvedovati po asijski visoki planoti, pa so bili zavrženi. Pri hribu Asoloni so bili že vdrlji v naše postojanke ali protisunek 99. pešpolka jih je vrgel ven. POB Piavi so se razvili živahnejši boji. Vse kaže, da utegne vbeniški ravnini in na tirolskih višinah še v tekočem ali prihodnjem mesecu zadivljati velik bojni vihar.

Boji na francoski fronti so dosegli pretekli teden vrhunec ljutosti. Na severnem delu fronte so napredovali Angleži južno od Ypresa v gorski skupini Kemmel ter se približali Wulverghemu in Plögsteertu. Posebno ljuti pa so bili boji v središču angleško - francoske fronte. Napadi, naperjeni na obeh straneh ceste Arras - Cambrai proti jugovzhodu, so prekoračili takozvano Hindenburgovo črto za kakih 10 km. Kjer je doseglo angleško prodiranje največjo globino, t. j. pri kraju Arleux, severozapadno od Cambraja, se je ustavilo že koncem preteklega tedna. Od takrat ob tej česti ni zaznamovati večjih uspehov ententnih armad in tudi o večjih prebitnih poskusih na tem delu fronte nismo slišali. Boj se je zgostil zlasti južno od Cambraja na črti Cambrai - St. Quentin - Chauny. Južno od Cambraja so se približali napadalci mestu na nekako 15 km. Od kanala iz St. Quentina proti severu jih loči le še pokrajina, široka nekako 8 km. V okolici St. Quentina so dospeli sovražni oddelki skoraj do Hindenburgove črte ter so zasedli nekaj precej važnih utrjenih krajev južno od St. Quentina. Od prejšnjega tedna pa do danes so napredovali na tem mestu za kakih 15 km. Ob Oisi se približujejo trdnjavi La Fere na desnem bregu ter so zavzeli na levem bregu reke Servais, ki leži že popolnoma v novi nemški obrambni črti. Bolj proti jugu je bilo sovražno napredovanje manjše, imelo pa je za posledico, da so morali Nemci umakniti svoje čete z desnega brega Vesle na višine nad Fismesom in proti Aisni. Na tem delu fronte je pričakovati, da se bodo Nemci še umaknili, ker še niso dospeli do glavnih svojih obrambnih črt. Med tem se poroča, da pošiljajo Francozi in Angleži močne čete na sever in da nameravajo poskusiti prihodnji napad na Flandrskem. — Iz francoskih poročil je posneti, da so sovražne armade od pričetka ofenzive, t. j. od

18. julija, vjele okroglo 130.000 mož in vplenile nenavadno visoko število strojnih pušk, tako da pride na vsakega desetega vojaka po 1 strojna puška. Število vplenenih topov ceni sovražno poročilo tako visoko, da bi odgovarjalo eni petini števila topov, kar jih je imela Francoska ob pričetku vojne. V teh številkah niso všteti mrtvi in ranjeni. Bitke, ki bi bila trajala skoraj dva meseca in ves čas s skoro nezmanjšano ljutostjo, tudi v tej vojni še nismo zabeležili. Lahko sklepamo iz tega dejstva, da je sovražnemu armadnemu vodstvu mnogo do tega, da doseže že letos, če že ne odločitve, pač pa vsaj tako ugodno stanje, da bo moglo začetkom prihodnjega leta stopiti v odločilno fazo svetovne vojne. Presenetelj je prinesla ta bitka mnogo. Napadna taktika Francozov in Angležev se je popolnoma izpremenila. V boj pošiljajo, kakor poročajo nemški poročevalci, same stroje. Od najmanjšega tanka do tankov dreadnoughtov, od ročne granate in puške do topov največjih kalibrov, vse to je v tem boju v službi uničevanja. Nemci se upirajo prodiranju sovražnika zlasti s strojnimi puškami, vsled česar je tudi plen na tem orožju tako velik. Ozemlje, katero zapuščajo Nemci, je popolnoma razdejano. Nikjer ne puste niti ene stavbe, ki bi mogla služiti sovražniku v kritje ali tudi samo za odpočitje. Ceste so popolnoma razrite in najtežje granate so izkopale v njih globoke rupe. Vsi vodnjaki so uničeni, tako da se mora prodirajočim Francozem in Angležem voziti celo voda daleč iz zaledja. Polje, na katerem se umikajo Nemci, imenujejo oni sami puščavo; in to so bili nekdanj najrodovitnejše pokrajine severne Francoske.

Kake cene bi bile, ako bi se vojska sedaj končala.

Kako so se cene tekom vojne v Avstriji razvile in se razvijajo, je dovolj znano. V Avstriji imamo dvojne cene: maksimalne, to so uradne, in pa zasebne. Niti prve, niti druge niso v skladu z gospodarskim položajem. Prve so prenižene, druge pa previsoke. Gotovo je, da bi bile cene v Avstriji mnogo bolj nizke, ako ne bi spravila avstrijska vlada toliko denarja v promet. Ker ni imela dovolj dohodkov, je morala vzeti denar, kjer ga je dobila, to je pri Avstro - ogrski banki. Na ta način je vrgla avstrijska vlada nič manj kakor 25 milijard bankovcev na trg. S tem je porinila cene navzgor. Na drugi strani pa so nastale tako visoke cene vsled pomanjkanja blaga. Torej cene ne morejo pasti na višino, kakor so bile pred vojno, dokler je avstrijski denar tako malo vreden. Ker se ne bo tekom vojne izboljšala vrednost avstrijskega denarja in ker bo trajalo pomanjkanje blaga, bodo cene vedno bolj rasle. Urediti si moramo torej v tem smislu razmere.

Poglejmo nekoliko čez meje. Tudi tam so danes cene višje, kakor pred vojno, nikakor pa niso poskočile tako visoko, kakor pri nas. Na Angleškem so najvažnejši predmeti, ki jih rabi vsak priprost človek, to je moka, žito, pivo, meso, mast, obleka, obutev itd., poskočili za 130 odstotkov, torej najmanj nekaj več kakor na dvojno ceno. Pripomniti bi bilo, da to niso maksimalne cene, ampak cene, po katerih dobi vsakdo toliko blaga, kolikor rabi. Tam ne poznajo tihotapstva, ne poznajo zakotnega nakupovanja, ampak greš v prodajalno ter tam dobiš moko, masti itd., vse to brez kart.

Nekoliko višje cene, kakor na Angleškem, so na Francoskem in v Italiji. Za nekatere predmete so cene v Italiji nezasižno visoke, n. pr. za premog, ki stane v privatnem nakupovanju 30 lir 1 metrski stot. Vendar je tudi v Italiji malo takih predmetov, ki jih tako težko dobiš, kakor premog. Na splošno se lahko reče, da so tam cene nekaj višje, kakor v Londonu, pač pa dobiš blago.

Nekoliko drugačne so razmere v Ameriki. Tam so poskočile cene najvažnejših predmetov, ki sem jih poprej omenil, to je moka, mast, meso itd., komaj za 60 do 80 odstotkov. Kruh, ki je stal pred vojno 30 vin., stane sedaj 50 vin. Vsakdo pa ga dobi toliko, kolikor hoče, brez kart. Poglejmo si, v koliko so se izpremenile cene nekaterih najvažnejših trgovskih predmetov tekom vojne v Ameriki.

Pšenica stane sedaj v Severni Ameriki 35 K 50 vin. 1 metrski stot, pred vojno nekaj čez 20 K; koruza 23 K, prej 14 K in vreča kave 43 K, prej 65 K, torej je kava boljše kup, kakor pred vojno. Bombaž stane sedaj 29 K, pred vojno pa samo

13 K, to samo raditega, ker kaže letošnja letina slabo, drugače bi ga dobili gotovo po 20 kron. Obleka, za katero se je plačalo pred vojno 40 K, stane sedaj v Ameriki približno 70 K. Vsakdo pa si lahko kupi kolikor hoče. Na Angleškem je sicer obleka nekoliko dražja; namesto 40 K, kakor je stala pred vojno, stane kakih 120 kron, torej trikrat več.

Tudi v nevtralnih državah, kakor v Švici, na Nizozemskem itd., so šle cene navzgor. Glasom poročila ligé za ceneno prehranjevalno poskočile cene v Švici do decembra preteklega leta za 109 odstotkov, torej za hrano, ki se je plačalo pred vojno recimo 50 kron, bi se moralo plačati sedaj približno 104 krone.

Nastane sedaj vprašanje, kake cene bi bile na svetovnem trgu, ako bi se danes sklenil mir. Ni misliti, da bi padle takoj na višino, kakor pred vojno, pač pa se lahko reče, da bi na splošno nekaj padle. Na Angleškem, Francoskem in posebno v Italiji so cene tako visoke radi visokih transportnih tarifov in radi visoke zavarovalnine za prekmorski promet. Vsaka ladja namreč, ki pripelje blago iz Amerike na Angleško, se mora zavarovati proti nemškim podmorskim čolnom. Ta zavarovalnina znaša kakih 6 odstotkov od vrednosti blaga, ki je naloženo na ladji. Tudi radi pomanjkanja ladij so tarife neizmerno visoki. Vse to odpade po vojni. Ker pa bo prevoznina iz Amerike v Anglijo mnogo bolj nizka, kakor sedaj in ker bo dovolj ladij za prevoz blaga, bodo padle cene približno na isto stopinjo, kakor so v Zedinjenih državah Severne Amerike. Te bodo merodajne za cene vseh delov sveta, ki bodo v prijateljstvu živeli z Zedinjenimi državami Severne Amerike.

Zgoraj smo rekli, da so sedaj v Ameriki cene najvažnejših predmetov, kakor moka, mesa, masti itd., od 60 do 80 odstotkov višje, kakor pred vojno. Ako bi se danes sklenil mir, bi tudi v Ameriki padle cene, ker bi ji ne bilo treba zalagati več milijonske armade, kakor mora to danes delati. Ako upoštevamo vse okoliščine, ki dooločajo cene, lahko rečemo, da bi bile v Ameriki cene najvažnejših predmetov samo kakih 50 odstotkov višje, kakor leta 1914. Ako bi torej danes sklenili mir, bi stala n. pr. obleka, katere se je kupila pred vojno za 40 kron, približno 60 kron. Poudarjam, da ne velja ta kalkulacija za vse predmete, ampak povprečno za vse skupaj. Omenil sem že, da je kava v Ameriki že sedaj cenejša, kakor pred vojno; takoj ko se konča vojna, jo bomo imeli tudi pri nas vsaj po taki ceni, kakor pred vojno, seveda samo tedaj, ako sklenemo z Ameriko prijateljstvo. Tudi moka bi bila jako poceni, le prav malo bolj draga bi bila, kakor pred vojno, kajti Zedinjene države pridelajo kakih 60 milijonov metrskih stotov pšenice več, kakor pred vojno. Iz Argentinije se poroča, da imajo tam toliko koruze, da kurijo z njo. En metrske stot stane komaj 6 do 8 kron.

Tudi na Slovenskem bi bile približno iste cene, ako bi se sedaj sklenil mir in ako bi sklenili prijateljstvo z Ameriko.

Tedenski pregled.

Zmes. Brzobjavni urad v Ercegovem v Dalmaciji je pričel izdajati strankam belice za brzobjavke samo v nemškem jeziku. Prebivalstvo tega jezika ne razume. — Z Dunaja poročajo, da v kratkem izginejo cigare za delj časa iz prometa. — Radi tatvin na polju so organizirali kmetje po več krajih na Gorenjskem poljske straže. — Učitelstvo je dne 5. septembra demonstriralo za izboljšanje svojih stanovskih razmer. — V Beljaku je prišlo dne 4. septembra do obširnih demonstracij zaradi pomanjkanja živil. — Iz Ukrajine bodo izvozili večjo množino praznih sodov. Kdor bi jih želel, se ima obrniti v Lvov. — Hrvatska vlada se je pričela pogajati za nakup ogromnih gozdov, ki so bili dosedaj skupna last obeh vlad. Govdovi so vredni okrog 2 milijardi kron. — V Ljubljani se ustanovi narodna umetniška galerija. — Odslej bo Avstrija obvezana dajati dobavi klavne živine za armado večjo množino glav. Dosedaj je bila Ogrska v to obvezana. — Valentina Gašperlina so obdržali v Stari Fužini bežeči tatovi. — Letošnja letina češpelj obeta zelo dobro. — Iz Maribora poročajo, da silno gospodarijo v mestu tatovi. — Ministrski predsednik je obljubil dr. Faiduttiju izboljšati prehranjevalno stanje Goriške in pospešiti njeno obnovo. — Ljudsko izobraževalno društvo »Akademija« v Ljubljani priredi v jeseni večje število ljudskih predavanj. — Dne 16. septembra ob 3. jutraj mine »poletni čas«. — Gimnazija v Kranju je izdala samonemško letno poročilo. — Italijanski letalci so metali v Beljaku bombe. — Tisoč kron ponuja grof Thurnovo gozdno oskrbništvu onemu, ki bi naznanil morilce njegovega gozdarja Urbasa. — Z Dunaja poročajo, da se izvoz iz Ukrajine tako razdeli, da dobi Avstrija 60 odstotkov, Ogrska pa, ki ima sama dovolj žita, pa 40 odstotkov, torej celo več, kakor ji gre po ključu. — Dne 1. oktobra se bodo kranjskemu učitelstvu izplačale državne in dra-

glinske doklade. Vladni prispevek za Kranjsko znaša 1.073.333 K. — Kmečki starši žele, da bi se pričetek pouka preložil vsaj do 1. oktobra, ker kmetje nujno rabijo delavskih sil.

Mrtvi. Oskar Flais v Soči pri Bovcu. — Ivana Petelin v Trstu. — Florijan Juran v Ljubljani. — Ivan Kuralt, mornariški župnik v Ljubljani. — Nina Čebokli 16 let, v Kredu na Kobariškem. — Jul. Treo iz Litlje v Čedadu. — Anica Prijatelj, Kandija pri Novem mestu. — Marija Wilfan roj. Savnik, v Kranju. — Mila Kobe roj. Tomic v Novem mestu. — Alojzija Rapotec, 75 let stara, v Kozinli. — Josipina Lisjak v Štanjelu na Krasu.

Tatvine. Na glavnem kolodvoru je bilo ukradeno kolo. — 53letni delavec Ivan Luder je ukradel 5 piščet, 4 zajčke in 2 kg suhih gob. — V Velčah je neka 15letna delavka vzela Emi Perkovi 200 kron. — Ruski vjetniki so vzeli v Smrečju Tereziji Celarc razno blago v vrednosti 1000 kron. — Iz vagona v Boh. Bistrici je bilo ukradenih pet vreč pšenične moke. — V Medvodah je bilo ukradenih iz žitnega skladišča deželne poslovalnice 360 kg žita. — V Zgor. Kanomlji je izginil iz hleva posestniki Mariji Vončina vol, vreden 2500 kron. — Iz kurilnice na glavnem kolodvoru v Ljubljani je bil ukraden 4 metre dolg transmitsijski jermen. — V Kosezah je izginil iz svinjaka 1000 kron vreden prašič.

Tedenske vesti.

— **Gosp. naročnikom.** Na naslovu današnje številke starejših članov je navedeno, do kdaj je list plačan. Kdor za drugo polletje še ni plačal, prosimo, da naročnino poravnava in nam s tem delo olajša. Morebitne napake naj se nam naznanijo in navede, kdo in kdaj je denar odposlal.

— **»Slovenska Matica«** pozivlja k delavnosti stare poverjenike. Kjer še ni poverjenikov, naj za ta posel oglasi pri tajništvu Matice v Ljubljani, kdorkoli čuti v sebi veselje za ta lahek posel.

— **Spečim Ciril - Metodove podružnicam** kliče glavna »Družba«, da se vzdramijo in začno zopet delati. Najboljše je, če člani podružnic odbornike - zaspance prav pošteno pretresejo in jih odstranijo iz odborov, ako iz kateregakoli vzroka niso sposobni za delo.

— **Umetniška propaganda** izda ciklus petih stenskih slik po originalih domačih umetnikov Klemenčiča in Šantlove. Več se izve iz inseratov.

— **Narodna galerija.** V Ljubljani se snuje novo društvo »Narodna galerija«, katerega pglavitni namen je napraviti stalno razstavo najboljših del naše upodobljajoče umetnosti. Društvo bo skrbelo, da se sezida umetnosti lastni dom; hoče pa tudi vzbujati zanimanje za umetnost med občinstvom.

— **Mesto nahrbtnikov celi vagoni!** Neskončna je modrost avstrijskih upravnih organov! Z ozirom na ukaz prehranjevalnega ministra kar mrgoli sedaj po kolodvorih in cestah nadzorstvenih organov, ki stikajo nosove po košarah, zabojih, kovčkah in nahrbtnikih. Gorje ti, če te zalotijo, da imaš pri sebi tri jajca ali pa pol kilograma moke. Vsak fiziček se pretiplje, kaša pa sešteje. Med tem, ko se na najbolj brezobziren način preganja potnike po osebnih postajah, delajo razni prekupeci po železniških blagovnih skladiščih kar hočejo. Kakor se čuje, so prišli zadnje dni na sled velikanskim sleparijam, ki so jih uganjali po ljubljanskih blagovnih postajah tržaški zakotni prekupevalci. Odpošiljali so iz Ljubljane in iz drugih postaj na Kranjskem v Trst kar cele vgone raznovrstnega blaga. Blago so oddajali bodisi brez transportnih dovoljenj, ali pa so ista ponarejali. Na transportne liste, ki so jih dobili za pošiljanje buč, so pošiljali sveže zelje, fižol, žito in moko. Med tem ko so vladni nadzorstveni organi lovili po nahrbtnikih vrabce, so jim prekupeci s tovrstnimi vlaki odvažali golobe. Mesto nahrtnikov so šli iz dežele celi vagoni. Modrost vladnih organov je res neskončna. Če bi jo skupaj nagrabil po vseh uradnih pisarnah, pa bi jo v celi državi ne bilo za majhen — nahrtnik!

— **Slovenščina na meščanski šoli v Volšberku na Koroškem.** S prihodnjim šolskim

letom uvedejo na deški meščanski šoli v Volšberku četrti razred, takozvani enoletni učni tečaj, in v tem razredu je slovenščina kot drugi deželni jezik obvezen predmet in se bo podučeval pet ur na teden. Torej vendar uvidevajo potrebo slovenščine in računajo na nove čase!

— **Ljudske šole v Banovini.** Na Hrvatskem in v Slavoniji pohaja danes ljudske šole 316.543 otrok, poučuje jih za 3100 učiteljev in učiteljic. Analfabetov (ljudi, ki ne znajo ne pisati in ne brati) je 35%. V Zagrebu samem je moških analfabetov 16%, ženskih pa 21%.

— **Razstava jugoslovanskih umetnikov v Ženevi.** Pretekli mesec je bila v Ženevi (Švica) umetniška razstava jugoslovanskih umetnikov, ki žive med vojno v ententnih državah. Kakor poročajo, so bili listi polni hvale in slave. Največji jugoslovanski upodobljajoči umetnik Meštrovič na tej razstavi ni bil zastopan, ker kakor poročajo »Chroniques italiennes« izdeluje v Rimu monumentalno skulpturo »digne de la resurrection de son peuple«. (spomenik vreden vstajenja njegovega naroda.)

— **V begunskem taborišču v Vagni** so izvršili te dni s strani politične oblasti preiskave, češ, da skrivajo tam begunci, po ogromni večini Italijani, rnzna živila, katera bi tudi pošiljali na jug. Našli so res nekaj malega pri družinah s številno deco, drugega pa nič. Da so vzeli revnim trpečim družinam izpred ust nekaj živil, ni preveč junaško delo. Ako pa je bil tam ali je še kak človek, ki zlorablja begunstvo in škoduje beguncem z nabiranjem živil, z navijanjem cen in odpošiljanjem blaga na jug, je obsodbe vredno, junaško pa bi bilo za slavno politično gospodo, da ga je prijela, kaznovala in ustavila tihotapsko odpošiljanje blaga. Sedaj pa muči revne stradalajoče begunce, tihotapeci se jej pa smejejo za hrbtom.

— **Nastavljanje za živila v Pulju.** Trdnjavski komisar razglša, da ker je promet po ulicah do 5. ure zjutraj prepovedan, imajo vojaškopolijski stražniki nalogo, da morajo preprečiti nastavljanje občinstva pred prodajalnami pred 5. uro zjutraj in nepokorne naznaniti.

— **Obnova po vojni porušenih krajev na Koroškem.** Gotovo je, da je težka vsaka obnova ali v Avstriji nedostaja na strani vlade tudi dobre volje in potrebne enerzije za obnovo. Potem pa vedno načelo: Kjer ni Nemcev, se ne mudi. Tudi na Koroškem so Slovenci zadeti po vojni. Od marca dalje so begunci hiteli domov. V seji deželnega sosveta se je postavil sicer obnovljevalni program na široki podlagi ali ne izvršuje se niti od daleč tako, kakor se je zagotavljalo. Napravilo pa se je nekaj provizoričnih zgradb in okoli 130 poslopij se je pokrpalo.

— **V Tržiču ob morju** je umrl pred dnevi v neki hiši ladjedelnice delavec Rojc iz Milj. Kako ga pokopati? Občina ni hotela ničesar vedeti o tem, ladjedelnica ne ve kaj početi z mrtvimi delavci in tako je trajalo štiri dni, predno so izročili ubogega delavca materi zemlji.

— **Brezobzirno postopanje z begunci.** Iz Kanalske doline poročajo: Seno rekvirirajo tako brezobzirno, kakor bi mi kmetje ne bili ubogi reveži, ki so preživeli tri leta izven domovine in trpeli v sovražni deželi. Nikdo se ni brigal, ko so se vrnili, kje dobi nesrečni begunec bivališče in hrano. Celo mali posestniki morajo oddati skoro vse. Strašno, nezaslišano. Nepokošeni pa so ostali celi hribi in gore, tam se uničuje dragoceno seno, ubogega kmeta pa se tira v obup pri vsem tako lepo zvanečem »obnavljanju«.

— **Čehi za goriške Slovence.** Češki gospodarski listi prinašajo poziv na kmetijske korporacije in posameznike, da naj zlasti z oddajo kmetijskega orodja priskočijo na pomoč vsled vojne težko prizadetim goriškim Slovincem. Na Moravskem je izdala tak poziv »Zveza čeških gospodarskih društev v Brnu« ter »Češki oddelek poljedelskega sveta moravskega«.

Zagorske novice.

Premogarji v Zagorju. Razmere našega delavstva so vnebovpijoče glede plačila. V mirnem času je imel tukajšnji premogar povprečni zaslužek dnevno 3 K 30 vin. in je s tem plačilom za silo izhajal. Da si ni mogel od tega ničesar prihraniti, je umevno, vendar je imel vsaj toliko, da je lahko svojo družino prehranjeval in dostojno oblačil. Pri današnjih razmerah zasluži povprečno 5 K 50 vin. S to plačo premogar ne more preživljati svojo družino; o oblačilu niti govora ni. Poglejmo razmere pred vojno in jih primerjajmo z današnjimi. — Slanina je stala prej 1 kg 1 K 40 vin., moka najfinejša 1 kg 34 vin., meso 1 kg 1 K 40 vin., čevlji 12 K, obleka 60 kron itd. — Povprečni mesečni zaslužek premogarja je bil 82 kron. Z dnevno plačo si je v mirnem času premogar zaslužil za 2 kg slanine in 2 kg moke. Pri današnjih cenah je drugače: slanina 1 kg 42 kron, moka 1 kg do 2 K, meso 6 K, čevlji 300 K, obleka 1000 kron itd. Torej danes premogar niti cel teden ne zasluži za 1 kg slanine. — Premogarjev povprečni zaslužek je mesečno 145 K, ali letno 1740 kron. Ako si nabavi letno 6 kg slanine, bi stalo 252 K, 108 kg moke = 216 kron, 12 kg mesa = 72 kron, sladkor 288 K, krompir po maksimalni ceni 50 kron in druge potrebščine, katere se dobivajo na »blažene« karte letno 160 kron, je skupaj to 1038 kron. Sedaj je še vprašanje, ako more sploh delavec, kateri opravlja težko delo in poleg tega še nočno službo, pri tej količini, katero smo vzeli, izhajati za svoje telesne potrebe. — Mi dobro vemo, da je vsa ta odmerjena hrana komaj za 1/3 leta in še to je pičlo. Torej, ako bi si hotel delavec še 2/3 prehrane kupiti, kar zahteva njegovo telo, bi potreboval letno 3084 kron. Njegov letni zaslužek pa je 1740 kron, torej je primanjkljaja za to nič maj in nič več kakor 1384 kron. — Da bi si mogel kakšen kozarec vina, obleko, ali čevlje nabaviti, niti govora ni o tem. Ali ni to gospodarski polom našega slovenskega premogarja, kateri ga tira v prerani grob! — In kaj pa šele oni, kateri imajo družino. Grozno je bilo za časa suženjstva, a uverjeni smo, da so oni imeli takrat še nebesa proti sedanjim razmeram slovenskega premogarja. — Imamo meščanski zakon, kateri nam zapoveduje, ako kako podjetje ne uspeva in da se je bati izgube, katera bi se ne mogla pokriti, se mora likvidirati. V slučaju, da se ne ravnaš po zakonu, imaš takoj kazenski zakon na vratu in te zašijejo. — Ali niso zakoni v naši državi za vse enaki? Torej gospoda pri zelenih mizah, ali ne vidite, da je naš delavec že zdavnaj pasiven. Zakaj ne ukrenete ničesar! Po zakonu bi morali likvidirati, ali pa sanirati razmere. Čujemo dan na dan, da primanjkuje premoga. Ministrstvo za javna dela je nastavilo kopico uradništva, katere mu je poverjena naloga, da uravna štedenje s premogom. — Udarjeno pa je s slepoto, ker ne vidi, kje tiči vzrok, da se ne producira toliko premoga kot v mirnem času. Pri nas v Zagorju se je v mirnem času dnevno produciralo skoro 1000 ton premoga, a danes se ga komaj 650 ton dnevno, dočim je delavstva skoro četrtino več, kot v mirnem času. — V resnem času kličemo merodajnim činiteljem to - le v pretres: Ukrenite takoj, da bo delavstvo dobilo dovolj živeža in današnjim razmeram primerno plačo, tako da bo delavec z mirnim srcem gledal lahko v svojo bodočnost. Potem se bo takoj povzdignila produkcija premoga. Če misli merodajna gospoda, da se tudi lahko dela s polmrličji in da se bo s polmrličji tudi zvišala produkcija premoga, se moti. Polmrličji bodo od dne do dne izginjali.

40 odstotkov delavske plače je Trboveljska družba izboljšala delavstvu. Delavstvo je zahtevalo 100 odstotno zvišanje, a družba je dala samo 40 odstotkov. Nasprotno pa se je vse v konsumnem društvu zvišalo, tako da je delavstvo zopet pri starem. Res, da tako žalostnih razmer, kakor jih ima naše delavstvo, ne najdeš iz lepa. Za najmanjši prestop se ga strogo kaznuje. Prirojna oblast pa noče ničesar ukreniti, da bi milijonska družba bila primorana plačati delavca času primerno.

Sodna preiskava je dognala, da je Kimovic Vinko vsled srčne kapi zadet umrl.

Raznoterosti.

* **17.000 otrok iz južnih krajev na Hrvatskem in Slavonskem.** Na Hrvatskem in Slavonskem je bilo doslej na prehrani 17.000 otrok iz naših južnih krajev. Ako se računa na vsakega otroka do konca vojne za hrano in obleko 1000 K, doprineše Banovina narodni dar 17 milijon. kron.

* **Jetika v Avstriji.** Leta 1914. je prišlo na 10.000 prebivalcev povprečno 40 za jetiko umrlih oseb, leta 1915. jih je prišlo 32, potem pa je število naraščalo, tako da je bilo leta 1917, oseb za jetiko umrlih 40. Pri armadi na bojišču je bilo slučajev jetike v prvi polovici 1915. leta 12¼ odstotkov, v drugi polovici že 27 odstotkov, začetkom 1916. pa že 63 odstotkov. Poročilo armadne uprave pred letom dni je računalo na mesečni dorastek 5000 jetičnih vojaških oseb. Strašno!

* **Izpred sodišč.** V občini Aldoboli, v županiji Haromszek, je neka romunski deklica po stari narodni madžarski popevki »Tisoč je let, odkar Madžari tu prebivajo« zapela: Tisoč je let, odkar Romuni tu prebivajo, sedaj pa jih hočejo iztrebiti Madžari, ali Bog in moje roke tega ne dopuste. Sodišče v Kezdivasarhelyju je obsodilo dekle raditega na tri mesece zapora. — Pred kratkim je stal pred sodnijo v Sofiji dr. Radev, bivši župan sofijski, ker je bil z zlorabo svoje uradne oblasti odtegnil aprovizaciji 120.000 kg sladkorja. Obsojen je na dva in polletno ječo. Ko so ga pripeljali v ječo med navadne zločince (hotel pa je priti med politične), je nastalo tam veliko razburjenje. Ti so se zgražali, da se pošlje med nje bivšega sofijskega župana in prijatelja dr. Radoslavova, ker je njihovim ženam in otrokom ukradel sladkor. Čez čas šele so se pomirili, ko so Radeva vtaknili v posebne prostore.

* **Poklici avstrijskih prebivalcev v številkah.** V Avstriji je na kmetiji in gospodarstvu zaposlenih 13.836.000 ljudi, v tovarnah in obrti 7 milijonov 567.000, v javnih službah, v vojaštvu in prostih poklicih 3.625.000 in v trgovini in prometu 3.542.000. Povprečno odpade na 100 ljudi do 48 kmetov. Glasom prejšnjih statistik je bilo to število precej večje, kar potrjuje, da pada v Avstriji število kmetovalcev. Morda bo novi čas dal temu za državo najpomembnejšemu stanu novih sil, ker v kmetijstvu je končno vir razvoja in napredka.

* **Rubin carja Nikolaja II.** Stara mati ustrelnega carja Nikolaja je bila danska kraljica Dagmara. Ko se je Nikolaj narodil, mu je v jamstvo sreče darovala prelep rubin. Nekoliko mesecev potem je dragoceni kamen počil iz neznanega vzroka. Ko je Nikolaj zasedel prestol, je nekoga dne poklical k sebi glasovitega vedeževalca in mu je velel, naj mu pové, zakaj je kamen počil tako nenadno. Vedeževalec je kratko odgovoril: »Narodil si se, batjuška, pod nesrečno zvezdo. Večno ti bo grozila nevarnost. Največja nevarnost pa te čaka tam, odkoder prihaja tvoj biser — kamen.« Kmalu nato se je izvedelo, da je kamen kraljice Dagmare bil izkopen v Uralu, blizu Jekaterinburga. In prav v tem uralskem kraju je bil sedaj Nikolaj II. umorjen. — Kakor vidimo, se tvorijo že legende o nesrečnem carju Nikolaju.

* **Japonke.** Največja čednost, ki diči japonsko ženo, mater in hčer, je pokornost. Najprej je pokorna staršem, potem možu, a naposled celo svojim otrokom. Preko teh mej vobče ne sega modrost japonske žene.

* **Vojni zapisnik.** V Somboru je dobil Josip Rač obvestilo, da mu je umrl sin Stefan na bojišču. Vojaško poveljstvo je potrdilo smrt in je bila vpisana v matice. Čez nekaj dni pa je prišel domov Stefan zdrav in vesel. Ugotovilo se je, da je tovariš oblekel njegovo obleko, v kateri je bila tudi legitimacija in padel junaške smrti. Vsled tega seveda je bil zapisan za Stefana Rača. Sedaj pa je bilo treba smrt izbrisati iz matic, ali to ni šlo tako lahko. Najprvo so sestavili zapisnik, ki se je pričel tako - le: »Preminoli je došel k meni osebno v urad in izjavil o svoji smrti nastopno: ...

* **Obešenec, ki se je zbudil.** Povodom obešenja dirvarja Petra Ranerja v Gradcu navaja »Frankfurter Zeitung« nastopni slučaj: Neki bolgarski vojak v Sofiji je bil obsojen na smrt. Obesili so ga in ko je viselo telo črtit ure, je zdravnik konstatiral smrt, nakar je bilo truplo sneto z vislic in položeno v krsto, da se je odpelje na pokopališče. Krsta je bila odprta. Ko so pogrebelci hoteli vreči krsto v jamo, je zapazil eden izmed njih, da se gibljejo mišice v obrazu obešenca in da kaže lice življenje. Nato so prenesli telo v vojaško bolnišnico in tam so se zdravniki prepričali, da je obešeni vojak še živ. Sledili so napadi, podobni bojazni, proti večeru so ti napadi nehal in vojak se je zavedel. Apatija je trajala sicer še nekaj časa in ko so ga prehranili, se mu je vrnil spomin in začel je govoriti. Pripovedoval je svoje utiske o zadnjih trenutkih življenja, nazaj se ni ničesar več spominjal. Vedel je samo to, da mu je duhovnik prigovarjal, naj bo pogumen. Sodniki so ugibali nato, kaj storiti in prišli so do tega sklepa, da store svojo dolžnost z obsodbo obešenega vojaka na 15 let ječe. Vojaka se je v kaznilnici zopet polastila apatija in niti

jesti noče več. »Frankfurter Zeitung« pravi, da je obsodba sodnikov napačna, kajti vojak je že prestal svojo kazen. Bil je obešen in sodniji se je zadostilo. Ako rabelj ni znal izvršiti svojega posla, ne zadene zato vojaka nikaka krivda. On je uradno mrtev, s svojim neprostovoljnim zopetnim oživiljenjem pa je pridobil pravico, da prične novo življenje. List priporoča vojaka milosti bolgarskega kralja Ferdinanda.

* **Čudna klop.** V centralnem parku v New Yorku je klop, ki je postala vsled obilnih samomorov, ki so se izvršili na njej, tako znana, da je ljudje in policija pozna samo še kot »klop samomorilcev«. Več kakor 40 ljudi je v teku zadnjih let končalo na njej svoje življenje. Hoteli so jo že odstraniti, a je končno policija navedla precej tehten vzrok, da si bodo namreč samomorilci poiskali pač drugo klop, če te ne bo več.

* **Mladostne prikazni v visoki starosti.** Večkrat se čuje, da je starost druga otročja doba. Navesti hočem par od zdravnikov potrjenih slučajev, ki dokazujejo to mnenje. — Skoro vsi ljudje postanejo v srednji starosti dalekovidni, da ne morejo več brati brez očal. Neki stariček pa je opazil v 87. letu starosti, da ne more več brati z očali. Poskusil je brez njih, kar se mu je izborna posrečilo. Polagoma se mu je vrnil isti vid, kakor ga je imel v zgodnji mladosti. Isto se je zgodilo neki gospe, ki je v 90. letu naenkrat brez očal brala najmanjše črke, dočim ni brez njih pred 50. leti ničesar videla. Neki zdravnik je poznal starca 120 let, ki je za denar razkazoval ljudem svoje bele, zdrave zobe. Ta stariček je pripovedoval, da je pred dvema letoma zvedel, da živi v mestu Haagu 122letni stariček. Obiskal ga je, da mu potoži o svojih bolečinah v čeljustih. Na njegovo začudenje je on stariček potolažil, češ, da se bo »pomladil«, ker bolečine ne pomenijo drugega, kakor nove zobe. On sam je to doživel in pretrpel iste bolečine; polagoma so mu namreč zrastle vsi zobje.

* **Šolske knjige za ukrajinski sladkor.** Iz Moskve poročajo, da se je zveza ukrajinskih učiteljev in staršev obrnila na komisariat za ljudsko prosveto v Moskvi, da naj se pošljejo v Ukrajino šolske knjige, ker jih ni v ukrajinskem jeziku. V zameno bodo dobili sladkor. Komisariat se strinja s predlogom.

* **Kapn za 200 kron.** Neki dunajski list priobčuje nastopno izjavo s strani hotela Sacher: Vzpričo velikanske draginje se ne čudijo niti ministri, ki vedo pri nas, nad cenami in plačajo čisto mirno za kopuna 200 kron. — Tudi gospod minister za prehrano?

* **Kako hitro se množe muhe.** Muhe se neznano hitro množe. Muha, ki smo jo n. pr. začeli opazovati dne 1. junija, se razmnoži do 10. junija v 480 muh, do 20. junija v 47.600 muh, do 30. junija v 6 milijonov 912.000 muh, do 10. julija v 869 milijonov muh, do 20. julija v 84 bilijonov 252 milijonov in do konca septembra v 84 kvadrilijonov muh. Če je pa muha le pol centimetra dolga, znaša dolžost vsega njenega zarodka do konca septembra trilionkrat toliko kot obseg naše zemlje.

* **O ležanju v postelji.** V vseh časih so živeli ljudje, ki niso ležali samo, kadar so bili bolni, trudni ali zaspani, nego tudi vsled raznih drugih vzrokov. Tako je na primer Bernadotte, švedski kralj, hodil vsak večer ob 11. spāt in je vstajal ob 4. popoldne prihodnjega dne. Pozimi je sprejemal svoje ministre v postelji in istotako je podpisaval akte. Naši šivalni stroji se morajo zahvaliti svojemu obstoju postelji. Singer je ležal v postelji in sanjal o stroju. V sanjah se mu je baje porodil načrt šivalnega stroja. Nekemu Špancu je bilo prerokovano, da ne bo umrl v postelji. Da bi večno živel, se ni ganil šest let s postelje. Pri nekem potresu se je pa prestrašil, da je skočil s postelje in postal seveda žrtev potresa. — Anglež White je bil pravi mojster v ležanju. Kot svež in zdrav mož je preležal 6 let in sedem mesecev. Medtem je štirikrat menjal stanovanje in se dal pri selitvi prenašati v postelji. Celotni enega v drugo mesto so ga peljali ležečega.

* **Pridobivanje zlata.** Od nekda je hlepel človek po zlatu. Nikalo ga je vsled svojega silaja, barve in neizpremenljivosti. Skušal si je pridobiti kar največ te zlahtne kovine. Izprva je uporabljal le velike, svetle kose. Pozneje je nabiral zlata zrna med siplo, ki so jo naplavljal reke. Od teh se je učil tudi izpirati zlato in ta način pridobivanja se je obdržal skozi tisočletja. Toda potreba po zlatu je stopnjevala bolj in bolj. V trgovini, v obrti in industriji je postalo zlato merilo za vse druge vrednosti. In tako je bilo treba novih potov, da se zadosti nikdar sitemu Midasu. V tem boju za zlato rudo je priskočila človeštvu na pomoč nova zaveznica — kemija. Kemik je iznašel sredstva, s katerimi se da dočeti zlato v kamenih, ki ga vsebujejo, le milionski del celotne teže; kemik je iznašel sredstva, potom katerih se da uspešno uporabiti zlato, ki se nahaja v rudi, kakor 6 : 1.000.000. Način tega novega pridobivanja je docela priprost. Rudo zmlejejo v nalašč za to pripravljenih mlinih. Zmleti prah vsujejo v velike kadi in mu pridenejo cijankalijevo raztopino. S pomočjo sesalk vzdružujejo raztopino v kroženju toliko časa, da se

zlato popolnoma loči od rudne in se razpusti v cijankaliju. Iz raztopine cijankalija in zlata lahko dobimo zadnje potom električnega toka ali pa potom cinkovih opilkov. V Ameriki, Afriki in Avstraliji je že vse polno takih cijanidovih naprav. — Vendar se človeštvo ne zadovoljuje s tem velikanskim uspehom. Vedno in vedno stika za novimi viri, gnano od potrebe in pohlepa. In tako je pričelo razmišljati, kako pridobiti zlato, ki se nahaja raztopljeno v morju. (200 tisoč kilogramov morske vode vsebuje namreč 1 gram zlata). Naloga se nam zdi skoro nerazrešna, vendar kemikom ni upadel pogum. Polzkusili so svojo srečo s cinovo soljo. S tem pridatkom se v navadnih raztopinah izloči zlato. Ker pa je zlato v morski vodi neskončno razredčeno, je ta način pridobivanja propadel. V letu 1910. in 1911. so v Ameriki pričeli s posebnimi poskusi na New Yeserski obali pri Fire Islandu. Našli so snovi, ki imajo do morskega zlata tako kemijsko sorodstvo, da ga izločajo iz morske vode in ga nabirajo na svojem površju. Ena izmed teh čudotvornih snovi je žlindra, obdelana z modro galico. Kaj si bo še vse človek izmislil, da potolaži svojo lakoto po zlatu!

* **Nenavadna ženitvena ponudba.** Kake veleženjalne ljudi ima Nemčija, je razvidno iz sledeče ženitne ponudbe, ki jo je oglašil »Berliner Tagblatt«. Boljši trgovec, voditelj tovarne s 800 delavci, organizator, borilec in diplomat obenem, sijajen govornik, baritonist, pisatelj, pijanist, zmožen voditi kakšno lesno veletrgovino, tovarno ali list, srednje velik, eleganten in prijazen, išče družico s par stotisoči, da bi 39letnemu omogočila izvršiti velike naloge ali državno delo. Posredovanje po sorodnikih zaželeno.

* **V šoli.** Katehet: »Kaj misliš, Tonček, zakaj je ugriznil Adam jabolko?« — Tonček: »Ker ni imel noža«

Odgovorni urednik: Emil Vodeh.
Tisk »Narodne Tiskarne« v Ljubljani.
Izdaja: Konsorcijski »Domovine«.

Izhaja vsak petek.
Naročnina za tekoče leto 12 K. za pol 6 K.
Posamezna številka 30 vinarjev.
Uredništvo in upravnništvo:
Sodna ulica št. 6, pritličje, desno.
Inserati po dogovoru.

Mali oglasi.

Za vsako besedo je naprej plačati 20 vinarjev v denarju ali znakmah. Besede z debelimi črkami stanejo 30 vinarjev.

Kupujte le domači izdelek, to je: **Emona** priznana najboljši pralni prašek. Dobliva se v vseh prodajalnah.

Kupi se obširna kmetija ležeča v Gornjegrskem okraju na Štajerskem, ali pa v slovenskem delu Koroške, četudi v hribih. Cena do 100 tisoč kron. Ponudbe na upravnništvo »Domovine«.

Iščem službe najraje kot oskrbnik na večjem posestvu v jugoslovanskih deželah. Imam potrebno teoretično predizobrazbo in od leta 1893 uspešno prakso v različnih kmetijskih panogah. Ponudbe na naslov: **Oroslav Kušec, Rogaska Slatina, Špod. Štajersko.**

Izgubljeno. Izgubil se je na poti iz Šoštanjja proti Velenju, in sicer ob železniški progi telovnik. Pošten najditelj dobi ob povračilu lepo nagrado. — Vrniti ga je gosp. Josip Polanc, Lilijski grič, p. Velenju.

Pridna kmetijska družina treh oseb, mož 33 let star, vojaščin prost, slovensčine in nemščine zmožen, išče mesta za oskrbnika, gozdarja ali kaj enacega. — Naslov v upravnistvu lista.

Žveplo za sode, 1 zavoje 20 kosov K 7-50 ima v zalogi **A. Krepek,** Maribor ob Dravi.

Pobarvano blago (črno, rdeče, modro, rjavovo itd.) starih ponošenih, obledeh in včasih že zavrzlih oblek je uporabno **kot novo!**

Domače platno, pobarvano modro, je posebno trpežno.

Za naročila tudi po pošti se uljudno priporoča **Prva in največja parna barvarnica in kemična čistilnica**

Josip Reich, Ljubljana
Poljanski nasip šte. 4.

Ljubljanska kreditna banka v Ljubljani.

Delniška glavnica . K 10,000.000.—
Rezervni fond . . . K 2,000.000.—

Podružnice:

v Splitu, Celovcu, Trstu, Sarajevu,
Gorici (t. č. Ljubljani) in Celju.

Sprejema vloge na knjižice in na tekoči račun.

Nakup in prodaja vseh vrst vrednost-
nih papirjev, deviz in valut. Vnov-
čevanje kuponov, izžrebanih zastavnih
pisem in obligacij.

Nakazila in kreditna pisma.

Borzna naročila.

 Promese
k vsakemu žrebanju.

 Posojila
na vrednostne papirje.

Eskontovanje menic.

Sprejemanje
vrednostnih papirjev v
hrambo in oskrbovanje.

Stavbeni krediti.

Aprovizijski krediti.

Poslovnica

c. kr. avstrijske državne
loterije.

Rudninsko vodo

vseh vrst, sveže polnitve oddaja
glavna zaloga rudninskih vod

A. ŠARABON v Ljubljani.

 Na zahtevo se pošlje cenik.

Kupujem

les za jame od 12 cm naprej na mt, mehak
okrogel les, smrekovo lubje in čreslo, lansko
in letošnje, kostanjev in hrastov les, od 10 cm
naprej. Prosim ponudbe s skrajnimi cenami, mno-
žino in navedbo roka za oddajo

Vinko Vabič, Zalec 8.
Spodnje Stajersko.

Mestna hranilnica ljubljanska

Prešernova ulica šte. 3,
največja slovenska hranilnica

je imela koncem leta 1917 vlog K 66,800.000
hipotečnih in občinskih posojil „ 27.000.000
in rezervnega zaklada „ 2,000.000

Sprejema vloge vsak delavnik in jih obrestuje najvišje po

4⁰/₁₀₀,

večje nestalne vloge pa po dogovoru.

Hranilnica je **pupilarno varna** in stoji pod kontrolo
c. kr. deželne vlade.

Za varčevanje ima vpeljane lične domače hranilnike.

Posoja na zemljišča in poslopja na Kranjskem proti 5%, izven Kranjske
pa proti 5¹/₄% obrestim in proti najmanj 1% ozir. ³/₄% odplačevanju na dolg.

V podpiranje trgovcev in obrtnikov ima ustanovljeno
Kreditno društvo.

Tvrdba: M. Rosner & Comp.

veležganjarna v Ljubljani

oddaja cenjenim odjemalcem fino, pristno blago lastnega izdelka:

**slivovico, sadjevec, brinjevec, konjak in
vino vermouth**

 po ugodnih cenah.

Kmetska posojilnica ljubljanske okolice

registrovana zadruga z neomejeno zavezo v Ljubljani

obrestuje hranilne vloge po čistih

4¹/₄ %

brez odbitka rentnega davka, katerega plačuje
posojilnica sama za svoje vložnike.

Rezervni zaklad K 1,000.000.

Hranilne vloge K 23,000.000.

Ustanovljena leta 1881.